

II MAJANDUSE ARENG

VÄLISKESKKOND

Üldine taust

2004. aasta teises pooles hakkas aasta alguses tõusnud üleilmne majandusaktiivsus alanema. IV kvartali majanduskasv oli mitmes suuremas majanduspiirkonnas aasta nõrgim, seejuures oli Jaapanis viimases kolmes kvartalis majanduslangus. 2005. aasta alguse kohta avaldatud esialgsed majandusnäitajad (tööstustoodang, jaemüük, erinevad majandusaktiivsuse indeksid) viitavad aastavahetuse tasemega ligilähedaselt sama suure majanduskasvu püsimisele 2005. aasta alguses. Prognooside kohaselt ei ole suuremaid muutusi oodata ka 2005. aastal tervikuna ega 2006. aastal (vt tabel 2.1).

Tabel 2.1. Majanduskasvu ja inflatsiooni prognoosid (%)

	SKP kasv		Inflatsioon	
	2005	2006	2005	2006
Ameerika Ühendriigid	3,5	3,4	2,4	2,2
Euroala	1,7	2,0	1,8	1,7
Saksamaa	1,2	1,6	1,3	1,2
Prantsusmaa	1,9	2,2	1,8	1,7
Itaalia	1,4	1,8	2,0	1,9
Soome	2,8	2,7	1,4	1,7
Rootsi	2,9	2,6	1,0	1,9
Jaapan	1,1	1,8	0,0	0,3
Maailmamajandus kokku	3,0	3,1	2,3	2,2

Allikas: *Consensus Forecasts*, veebruar 2005

Inflatsioon järgis 2004. aasta lõpus ja 2005. aasta algul põhiliselt viitajaga naftahinna dünaamikat. Pärast naftahinna kiiret tõusu ajaloolisele rekordtasemele oktoobris kiirenes ka tarbijahindade kasv. USAs tõusis THI aastakasv novembris 3,5%ni, Jaapanis 0,8%ni ning euroalal detsembris 2,4%ni. Pärast naftahinna ajutist langust aasta lõpus vähenes enamikus piirkondades ka inflatsioon, välja arvatud USAs, kus THI alusindeksi kasvu hoidis üleval dollari odavnemistrend.

Seoses majanduskasvu jõudmisega trendipärasele tasemele, aga ka inflatsiooni ohjeldamiseks tõstsid mitmed keskpangad baasintressi. Nii tõstis USA Föderaalreserv sügisel-talvel igal korralisel istungil 25 baaspunkti kaupa baasintressi 2,5%ni. Sügisel ja talvel tõstsid baasintressi ka Austraalia, Kanada ja Uus-Meremaa keskpangad. Baasintresside tõusutsükkel ajaloolistelt madaltasemetelt peaks jätkuma ka edaspidi.

Ameerika Ühendriigid

USA majandusaktiivsus alanes 2004. aasta teises pooles, SKP aastakasv langes III kvartalis 4,0%ni ja IV kvartalis 3,9%ni. Majanduskasv püsis endiselt põhiliselt sisenõudlusel, väliskaubanduse panus oli negatiivne. Aktiivsuse jätkuvat vähenemist näitasid tööstustoodangu aastase kasvutempo langus 4%le 2005. a algul ja erinevad aktiivsusindeksid. USA tööpuudus alanes mai-juuni 5,6%lt jaanuaris 5,2%le. Tööpuuduse vähenemine toimus aga samas peami-

selt mitteaktiivsete inimeste osakaalu suurenemise arvelt, hõive kasvus oodatud kiirenemist ei toimunud. USA tarbijahindade inflatsioon tõusis novembris põhiliselt nafta hinnatõusust tingitult 3,5%ni. 2005. aasta algul naftahinnast lähtuv hinnasurve küll mõneti vaibus, kuid dollari odavnemine tõi siiski kaasa alusinflatsiooni¹ tõusu jaanuaris viimase kahe ja poole aasta kõrgeimale tasemele. Toormehindade tõusu ja dollari langustrendi taastumine veebruari keskpaigas võib tuua kaasa edasise inflatsioonitõusu.

USA riigieelarve puudujääk, mis 2003./2004. eelarveaastal² oli rekordiline (413 miljardit dollarit ehk 3,6% SKPst) alanes 2004. aasta lõpus ja 2005. aasta algul jooksva viimase 12 kuu summamana alla 400 miljardi dollari piiri. Jooksevkonto puudujääk püsis samas suur (III kvartalis 5,6% SKPst) vaatamata dollari nõrgenemistrendile, 2004. aasta novembris saavutas uue rekordtaseme väliskaubanduse puudujääk.

Jaapan

Jaapani majanduskasv langes 2004. aasta keskel järsult, kvartaalne majanduskasv oli peamiselt jeeni kursi ja naftahinna tõusust tingitult negatiivne nii II, III kui IV kvartalis. SKP aastakasv langes I kvartali 4,4%lt IV kvartalis 0,6%le. Investeeringute kasvu püsimine on andnud Jaapani keskpangale seni siiski alust optimismiks ning keskpank ootab 2005. aastal majanduskasvu taastumist.

Naftahinna tõus tõi 2004. aasta lõpus Jaapanis kaasa ka tarbijahindade kasvu taastumise – THI aastakasv oli novembris 0,8%. 2005. aasta algul inflatsioon alanes taas, THI aastakasv oli jaanuaris -0,1%. Jaapani tööpuudus langes 2005. aasta algul viimase kuue aasta madalaimale tasemele (4,5%).

Euroala

Euroala majanduskasv alanes 2004. aasta teises pooles. SKP kasv oli eelmise kvartaliga võrreldes nii III kui IV kvartalis vaid 0,2% ning SKP aastakasv langes 1,6%ni. Seejuures oli mõne euroala riigi (Saksamaa, Itaalia ja Holland) kvartaalne majanduskasv IV kvartalis koguni negatiivne. Majanduskasvu nõrkuse peamine põhjus oli lisaks nõrgale sisenõudlusele välisõudluse alanemine. Tööstustoodangu, jaemüügi ja erinevate aktiivsusindeksite järgi otsustades püsis majanduskasv 2005. aasta algul 2004. aasta lõpuga ligilähedasel madalal tasemel.

Euroala tarbijahindade inflatsioon tõusis naftahinna tõusu toel detsembris 2,4%ni, langedes veebruaris taas 2,0%ni. Tarbijahindade alusinflatsioon vähenes 2005. aasta jaanuaris 1,6%ni. Euroala tööpuudus püsis 2004. aasta lõpus ja 2005. aasta algul 8,7–8,8% vahemikus.

Väike majanduskasv ja inflatsiooni stabiilsus on tinginud euroala baasintressi püsimise 2% tasemel. Rahvusvahelised finantsturud prognoosivad baasintressi tõusutsükli algust 2005. aasta sügisel.

Põhjamaad

Soomes oli majanduskasv aasta läbi kiirem kui euroalal keskmiselt ja seda tugevdasid eratarbimine ja investeeringud. Esialgsete hinnangute järgi kasvas SKP 2004. aastaga 3,7%.

¹ Tarbijahindade (v.a toiduained ja energia) inflatsioon.

² USAs on eelarveaasta oktoobrist septembrini.

Laiapõhjaline kasv jätkus ka tööstuses ja eksportivas sektoris. 2005. aasta esimestel kuudel tööstussektori kasv aeglustus. Eelarvepoliitiline hoiak oli pigem kitsendav ning 2004. aasta kokkuvõttes ulatus koondelarve ülejääk 2,1%ni SKPst. Inflatsioonitempo oli aasta jooksul heitlik ja tarbijahindade kasv aeglustus periooditi hindade odavnemisega. Aasta viimastel kuudel hakkas hinnakasv taas aeglustuma ja 2005. aasta algas mõõduka deflatsiooniga.

Rootsis jäi majanduskasv euroala keskmisest kiiremaks ka vaatamata sellele, et 2004. aastal muutus ekspordikasv heitlikuks ja III kvartalis oli netoekspordi panus majanduskasvu isegi negatiivne. Ekspordikasv jäi siiski piisavalt tugevaks selleks, et suurendada jooksevkonto ülejääki 7,8%ni SKPst. Valitsuse eelarvepoliitiline hoiak oli pigem kitsendav ning aastaga suurenes eelarve ülejääk 1,4%ni SKPst. Ehkki inflatsioonitempo madalpunkt jäi aasta algusse, oli väike hinnakasv iseloomulik kogu aastale ning 2004. aastaga kallinesid tarbijahinnad vaid 1%. 2005. aasta algul langes aastane tarbijahinnaindeks taas allapoole 1% taset.

Kesk ja Ida-Euroopa riigid

Leedus jätkus majanduskasv vaatamata mõningasele aeglustumisele kiiresti ning statistikaameti hinnangul kasvas sisemajanduse koguprodukt 2004. aastal 6,6%. Ekspordi kõrval kasvas kiiresti ka sisenõudlus ning välistasakaal halvenes. Eesalgsete hinnangute järgi suurenes jooksevkonto puudujääk 9%ni SKPst. Eelarvepoliitilises hoiakus erilist muutust ei toimunud ja eelarve puudujääk jäi 2,5% tasemele. Inflatsioonitempo kiirenes ning aastaga kallinesid tarbijahinnad 1,2%.

Läti majanduskasv jätkus 2004. aastal kiiresti ning III kvartalis kujunes SKP kasv isegi 8%st kiiremaks. Kasv põhines varasemast suuremal sisenõudlusel ja tõi kaasa välistasakaalu halvenemise. Eesalgsete hinnangute järgi ületas jooksevkonto puudujääk aasta kokkuvõttes 10% SKPst. Eelarvepoliitika oli oodatust vähem ekspansiivne ning eelarve puudujääk vähenes 0,8%ni SKPst. Tarbijahindade kallinemine aasta jooksul kiirenes rohkem kui naaberriikides ning aastane hinnatõus oli 6,3%.

Poola 2004. aasta majanduskasv oli eesalgsetel hinnangutel 5,7%. Kaubaekspordi kasv ulatus 25% tasemele ja tõi kaasa jooksevkonto puudujäägi ja SKP suhte vähenemise umbes 2%ni. Eelarve tasakaal oli Poolas endiselt probleemiks ja aasta kokkuvõttes oli eelarve puudujääk 4,8% SKPst. Aasta keskmisena kallinesid tarbijahinnad 3,5%, seejuures inflatsioonitempo kiirenes teisel poolaastal, ulatudes 4,4–4,6%ni.

Slovakkias oli majanduskasv 2004. aastal kiire ja ulatus hinnangute kohaselt 5,3%ni. Kasv põhines suuresti sisenõudlusel ja see põhjustas välistasakaalu halvenemist. Jooksevkonto puudujäägi suuruseks hinnatakse 3% SKPst. Eelarve tasakaal kujunes küll oodatust paremaks, kuid puudujääk jäi siiski suureks ja moodustas aasta kokkuvõttes 3,3% SKPst. Inflatsioonitempole oli kogu aasta jooksul omane alanemistrend. See jätkus ka 2005. aasta algul ja jaanuaris aeglustus hinnakasv 3,2%ni.

Tšehhis püsis majanduskasv suhteliselt tugeval tasemel ja 2004. aasta esimese kolme kvartali keskmine majanduskasv oli hinnanguliselt 3,7%. Kaubaekspordi kasvutempo ulatus 24%ni ja väliskaubanduse puudujääk oli viimase üheteist aasta madalaim. Jooksevkonto puudujääk siiski ei paranenud varasemaga võrreldes, olles 5–6% SKPst. Inflatsioonitempo alanes ja tarbijahindade kallinemine aeglustus detsembris 2,8%ni. Eelarve tasakaal kujunes oodatust isegi paremaks, ehkki puudujääk jäi suureks ja moodustas 3,9% SKPst.

Ungari sisemajanduse koguprodukti kasv oli 2004. aastal tugevam kui eelnevatel aastatel, kuid jäi alla Kesk- ja Ida-Euroopa naaberriikidele, aeglustudes teisel poolaastal 3,5–4%ni.

Tööstustoodangu kasv püsis suhteliselt kõrge kogu aasta jooksul ja ületas aasta keskmisena 8% taseme. Kuigi ekspordikasv oli kiire, oli jooksevkonto puudujääk hinnanguliselt 8–9% SKPst. Jätkuvalt kiire oli välisvõla kasv ja ka eelarve puudujääk jäi suureks, moodustades 4,5% SKPst. Inflatsioonitempo oli kiirem kui teistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, kuid alanes aasta lõpuks 4%ni.

Venemaa

SKP kasv ulatus 2004. aastal 7,1%ni, seda vaatamata kasvukiiruse mõningasele aeglustumisele aasta viimases kvartalis. Tööstustoodangu kasv on jätkuvalt aeglustunud ja majanduskasvu toetasid toormeeksport, investeringud ja eratarbimine. Tarbijahindade kallinemine aasta lõpus kiirenes ning aasta keskmisena moodustas tarbijahindade aastakasv 10,9%. Aasta teises pooles algas ka rubla kallinemine dollari suhtes ning aasta lõpuks langes dollari hind 27,8 rublani.

Rahvusvahelised finants- ja toormeturud

Valuutaturgudel jätkus dollari nõrgenemistrend teiste peamiste valuutade suhtes. Euro tugevnes dollari suhtes 7,3%, jeen 5,3% ja Inglise nael 6,5% võrra (vt tabel 2.2). Euro kurss saavutas dollari suhtes ajaloolise kõrgtaseme 2004. aasta lõpus (1,3665). Dollari nõrgenemise peamine põhjus oli endiselt USA kasvav jooksevkonto puudujääk koos ulatusliku eelarve puudujäägiga; seda ei suutnud peatada ka kiirem majanduskasv võrreldes teiste G3 riikidega ja baasintressi tõstmine keskpanga poolt. Investoreid mõjutas lisaks võimalus, et keskpangad (eriti Aasias) võivad vähendada oma dollarivarasid ja suurendada eurovarade osakaalu valuutareservides.

Tabel 2.2. Põhivaluutade kursimuutused

	30.09.04	08.03.05	Muut (%)
JPY/USD	110,54	104,68	-5,3
USD/EUR	1,2436	1,3344	7,3
USD/GBP	1,8120	1,9291	6,5

Peamistel **aktsiaturgudel** jätkus varasem tõusutrend. Nii kasvas USA S&P 500 indeks vaadeldud perioodil 9,4%, Jaapani Nikkei 225 indeks 9,8% ja euroala Eurobloc 300 indeks 14,2% (vt tabel 2.3). Seda trendi toetasid soodsad põhitegurid: ettevõtete kasumikasv, positiivsed majanduskasvu väljavaated ja teatud määral ka pikaajaliste intresside langustrend. Aktsiahindade tõusu toetas lisaks asjaolu, et võrreldes ajalooliste väärtustasemetega on aktsiad (eeskätt Euroopas ja Jaapanis) mõnevõrra alahinnatud.

Tabel 2.3. Suuremate aktsiaturgude indeksid

	30.09.04	08.03.05	Muut (%)
USA (S&P 500)	1 114,58	1 219,43	9,4
USA (Nasdaq koondindeks)	1 896,84	2 073,55	9,3
Jaapan (Nikkei 225)	10 823,57	11 886,91	9,8
Euroala (FTSE Eurobloc 300)	1 025,97	1 171,46	14,2

Võlakirjaturgude areng toimus majandustsükli tõusuperioodi valguses, kuigi majandusaktiivsuse kasv nõrgenes mõnevõrra 2005. aasta algul. USA Föderaalreservil ei takistanud see jätkata baasintressi tõstmist, mida tehti kolm korda (75 baaspunkti võrra ehk 2,5%le; vt tabel 2.4). USA

3 kuu intressid tõusid seetõttu ca 100 baaspunkti võrra. Teistest suurematest keskpankadest tõstsid baasintressi Austraalia ja Uus-Meremaa keskpangad. Euroopa Keskpanga poolt ei oodata nõrga majanduskasvu tõttu baasintressi tõstmist enne sügist. 10 aasta intressid tõusid USAs 28 baaspunkti võrra, euroalal langesid samal määral ja Jaapanis muutusid vähe.

Tabel 2.4. Suuremate võlakirjaturgude indeksid

	3 kuu intress			10 aasta intress		
	30.09.04	08.03.05	Muut (baaspunktides)	30.09.04	08.03.05	Muut (baaspunktides)
USA	1,71	2,76	105	4,12	4,40	28
Jaapan	0,014	0,008	-0,6	1,45	1,51	6
Euroala	2,15	2,16	1	3,99	3,71	-28

Toormeturgudel oli tähelepanu keskmes endiselt naftahinna dünaamika. Kuigi naftahind langes IV kvartalis pärast ajaloolise kõrgtaseme saavutamist, jätkus hinnatõus uuel aastal. Märtsi alguseks oli naftahind jõudnud taas tõusta üle 50 dollari barrelist (kokku 10% võrra vaadeldud perioodil). Kui üksiktegurid (poliitiline ebastabiilsus Lähis-Idas, külm ilm mõnedes piirkondades jms) kõrvale jätta, oli hinnatõusu peamine põhjus üldine nõudluse kasv. 22 peamise toorme hindu peegeldav CRB indeks muutus samas vähe – vaid 0,5% võrra. Kulla hind tõusis vaadeldud perioodil 5,3% ja seda peamiselt nõrgeneva dollari tõttu (vt tabel 2.5). Kulla hind on viimasel ajal väga tugevalt sõltunud dollari dünaamikast.

Tabel 2.5. Peamised muutused toormeturgudel

	30.09.04	08.03.05	Muut (%)
CRB indeks	294,71	296,07	0,5
Toornafta (WTI; USD/barrel)	49,64	54,59	10,0
Kuld (USD/unts)	418,25	440,55	5,3

EESTI MAJANDUS

2004. aasta II poolaastal jätkus suhteliselt stabiilne majanduskasv. Aasta algul 6,8%ni elavnenu majanduskasv (I kvartali kasvutempo) stabiliseerus juba II kvartalis ning ulatus esialgse hinnangu kohaselt ka II poolaastal 6,0%ni. See tähendab, et ka aasta teises pooles säilisid üle 4protsendipunktsed Eesti majanduse kasvumäära erinevused euroala kasvumäära suhtes.

Võrreldes 2004. aasta I poolaastaga aeglustus aasta teisel poolel sisenõudluse kasvutempo ja suurenes välisnõudluse roll majanduskasvu allikana, mis tõi kaasa paranenud välistasakaalu näitajad. Eriti positiivseks oli selles mõttes III kvartal. Eesti majanduse usaldusväarsus suurenes jätkuvalt ka II poolaastal pärast Euroopa Liiduga ühinemist.

Sisenõudlus

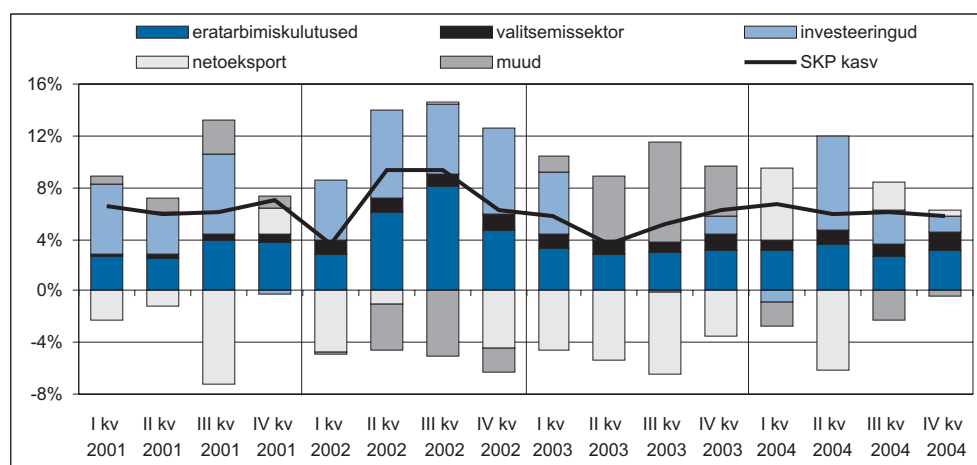
Investeeringud

Sisenõudluse haripunkt jäi kasvutempo mõttes 2004. aasta II kvartalsse, kus väljakujunenud tarneahelate häiritud toimimise ja võimaliku hinnatõusu kartuses suurenes erakordsete varude soetamine. Liitumisjärgsetel kuudel oligi "ettevarutud" kaubaartiklite import erakordselt madal ning varude maht enam sama kiiresti ei kasvanud.

II poolaastal oli sisenõudluse kasv märksa paremas kooskõlas teenitavate tuludega, mis parandas ka Eesti välistasakaalu aastatagusest paremale positsioonile.

Põhivarasse tehtavate investeeringute kasv põhines eelkõige uutel äriprojektidel, sealhulgas elamuehitusel. Enamik turul juba tegutsevaid ettevõtteid investeeris tagasihoidlikumalt või eelneva aastaga sarnases mahus. Elamuehitus hoogustus seoses pangalaenu järjest parema kättesaadavusega elanikele, mida soodustas ka intresside alanemine.

Aasta kokkuvõttes ületas investeeringute osatähtsus (koos varude muutusega) siiski 30% SKPst jooksevhindades, olles ka üheks oluliseks majanduskasvu nõudluspoolseks komponendiks (vt joonis 2.1).

Joonis 2.1. SKP reaalkasv ja selle komponendid

Eratarbimine

Eratarbimise kasv, mis samuti kiirenes erakordsete kaubavarude soetamise mõjul 2004. aasta II kvartalis, aeglustus aasta teisel poolel vastavalt ootustele. II poolasta hinnangute kohaselt kujunes eratarbimise panus majanduskasvu tagasihoidlikumaks võrreldes varasemate perioodidega. Esiolgsel hinnangul suurenesid ka erasektori säästud.

Eratarbimise kasvu pidurdas reaalsete sissetulekute kasvu aeglustumine. Kuigi nominaal-palkade kasv jätkus 2004. aasta II poolaastal suhteliselt kiires tempos (eriti netoarvestuses, mida ka aastases arvestuses toetas täiendavalt tulumaksuvaba miinimumi tõstmine aasta algul) ning isegi kiirenes pisut aasta lõpukuudel I poolaasta kasvuga võrreldes, tingis hoogustunud tarbijahindade kasv aasta teisel poolel (I poolaasta 1,8%lt II poolaastal 4,3%le) reaalsete sissetulekute kasvu aeglustumise.

Valitsemissektor

Valdavalt tänu valitsemissektori plaanitust väiksematele kapitalipaigutustele ja vähemal määral oodatust mõnevõrra suuremale maksutulude laekumisele ning kohalike omavalitsuste oodatust madalamale puudujäägile jäi ka **2004. aasta valitsemissektori konsolideeritud eelarve ülejääki, ulatudes 1,8%ni SKPst.** Hoolimata suurest ülejäägist võib 2004. aasta eelarvepoliitikat iseloomustada 2003. aasta veelgi suurema ülejäägi (3,1% SKPst) valguses siiski kui teatud lõdvenemist.

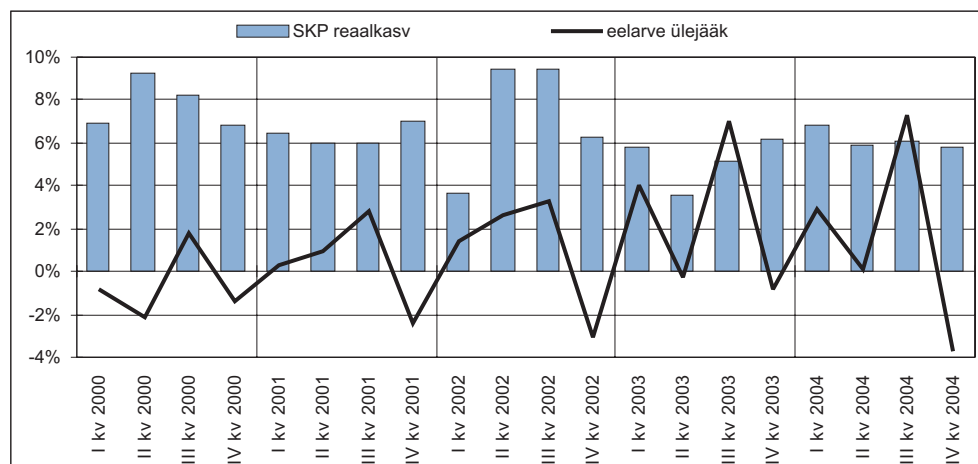
Kuigi käibemaksu laekus ligi 12% vähem, kui aasta algul loodetud, ja ka tubakaaktsiisist saadavad tulud jäid mõnevõrra oodatust väiksemaks, kujunesid maksutulud kavandutest ligikaudu 190 miljoni krooni võrra suuremaks. Umbes veerand ülelaekumistest tulenes juriidilise isiku tulumaksu oodatust kiiremast kasvust.

2004. aasta maksukoormus oli eelneva aastaga samas suurusjärgus ehk 33% SKPst, alanedes pisut tänu ELiga ühinemisest tingitud käibemaksu maksmishetke edasilükkamisele. Üksikisiku tulumaksuvaba miinimumi suurendamise mõju on olnud esialgsete hinnangute järgi tagasihoidlik ja selle osatähtsus SKP suhtes vähenes minimaalselt, jäädes veidi alla 7%.

2004. aasta eelarve suur ülejääk ei tulenenud siiski niivõrd maksutulude heast laekumisest, vaid kulude vähenemisest kavandatuga võrreldes. Väiksemaks kujunesid eeskätt kapitalikulud, jooksvad kulud jäid plaanitud tasemele, kasvades aastaga ligi 19% ehk kiiremini kui sisenõudlus keskmiselt.

2005. aastal on valitsuse eesmärgiks jätkuvalt tulude ja kulude tasakaalus hoidmine. Ehkki aasta algul alandati tulumaksumäära 26%lt 24%le ning jätkati üksikisiku tulumaksuvaba miinimumi tõstmist, jäävad maksutulude ja SKP suhe 2005. aastal praktiliselt 2004. aasta tasemele. Selle tagavad hasartmängumaksu, alkoholiaktsiide ja erimärgistatud kütuse aktsiisi tõstmine ning 2004. a toimunud kütuseaktsiisi tõusu järelmõju. Valitsemissektori kulutuste suurus SKP suhtes siiski kasvab mittemaksuliste tulude arvelt. Kulutuste kasv on seotud Euroopa Liidu struktuurifondidest kaasatud raha kasvu eeldatava kiirenemisega.

Tõenäoliselt lõpeb 2005. aasta konsolideeritud valitsemissektori eelarvele tasakaalulähedase tulemusega, mistõttu võib rääkida eelarvepoliitika lõdvenemisest juba teist aastat järjest (vt joonis 2.2).

Joonis 2.2. SKP reaalkasv ja koondelarve saldo (% SKP suhtes)

Sisemaine pakkumine

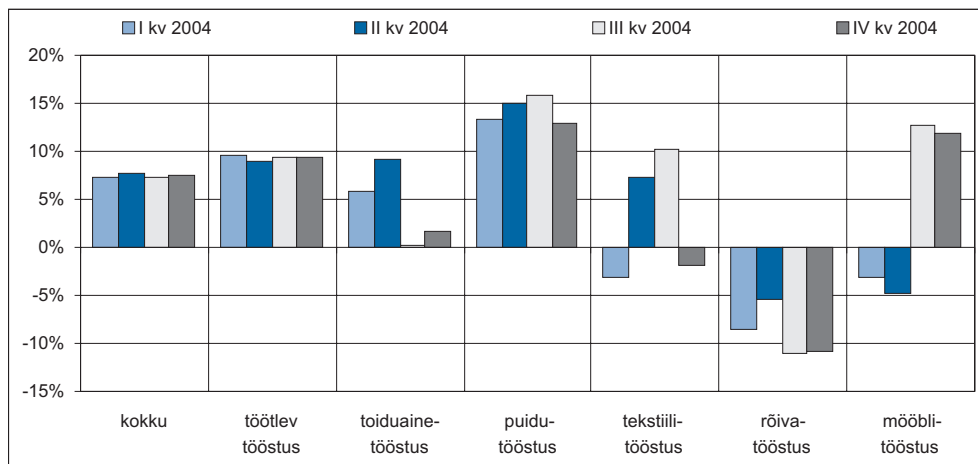
Tööstuse areng

2004. aasta II poolel olid nõudluspooldes tingimused nii eksportiva sektori kui ka kodumaisele turule orienteeritud ettevõtete jaoks suhteliselt soodsad. Euroala intressid püsisid madalal tasemel ning üleilmse majanduse kasv stabiliseerus, kuigi oli riigiti ja kaubagrupiti jätkuvalt ebaühtlane.

Eesti kaubaeksport kasvas 2004. aasta II poolaastal väga jõudsalt (FOB-hindades 20,1%). Kaubaeksporti kasvutempo ületas I poolaasta oma 4 protsendipunkti võrra ning teenuste eksporti kasv toetas majanduskasvu. Lisaks välisnõudluse mõõdukale suurenemisele soodustas kaubaeksporti kasvu kiirenemist eelneva aastaga võrreldes ka Eesti paranenud konkurentsivõime, mis tulenes Euroopa Liiduga ühinemisest, ja Eesti töötluskaupade eksport, mis oli tingitud üleilmse tehnoloogiasektori elavnemisest. Allhangete jõuline kasv toetas ekspordikasvu kiirenemist terve 2004. aasta jooksul; neid väiksemas ulatuses arvesse võtlev töötleva tööstuse ekspordi kasv aga ei hoogustunud samas ulatuses.

Töötleva tööstuse toodangu kogumaht kasvas terve 2004. aasta jooksul erakordselt stabiilselt: 2004. aasta I kvartalis 9,6%, II kvartalis 9,0%, III kvartalis 9,3%, IV kvartalis 9,4%, ning seda tööstusharude jätkuvalt kõikuva kasvutempoga. Ka 2005. aasta jaanuaris püsis kasvukiirus praktiliselt samal tasemel ning töötleva tööstuse toodang kasvas eelmise aasta sama kuu suhtes 9,2%.

Tööstusharudest kasvas nii terve 2004. aasta jooksul kui ka 2005. aasta jaanuaris erakordselt jõudsalt elektrimasinate (jaanuaris 60,2%) ning raadio- ja sideseadmete (50,7%) tootmine. Stabiilselt suurenes tootmismahd puidu- (9,8%) ja mööblitööstuses (7,2%). Toiduainete tootmise kogumaht ei suurenenud kiiresti (2,1%), olles väga ebaühtlane erinevate toodete lõikes (kalatoodete tootmine vähenes jaanuaris 29,3%, jookide tootmine suurenes 25,7%). Riitusesemete tootmismahd jätkas vähenemist (kuigi eelmise aastaga võrreldes väiksemas ulatuses), tekstiilitoodete tootmine kasvas jaanuaris 1,1% (vt joonis 2.3).

Joonis 2.3. Tööstustoodangu tootmise kasv

Jaanuaris-veebuaris paranes märgatavalt ka tööstusettevõtete kindlustunne, mis on suuresti hooajaline nähtus, kus vaatamata tellimuste (nõudluse) vähesusele – ja seda nii ekspordi- kui ka siseturul – prognoositakse järgneva kolme kuu toodangu suurenemist. Tänavuse aasta veebruaris oli tööstusettevõtete kindlustunde indikaator siiski kiirem ka eelneva aasta näitajast, mis viitab mõõdukalt kasvavale optimismile. Järgmise kolme kuu jooksul prognoositakse nii toodangumahu kui ka töötajate arvu ja eksporditellimuste suurenemist. Võrreldes eelmise aastaga piiras ebapiisav nõudlus toodangu kasvu vähem, suurenesid aga tööstusettevõtete probleemid tööjõu leidmisega.

Teenindus ja muud tegevusalad

Lisaks kaubaeksportile püsisid 2004. aasta II poolaastal head ka teenindussektori eksportivate ettevõtete näitajad (vt tabel 2.6). Eesti teenusteeksporti kasvukiiruseks kujunes

sel perioodil 12,7%. Kuigi see tähendas I poolaastaga võrreldes kasvukiiruse mõningast aeglustumist, oli aasta alguse kõrge kasvunumber osaliselt tingitud erakordsetest teguritest (2003. aasta algul transporditeenuste eksporti häirinud ilmastikuolude tõttu madal võrdlusbaas) ning seetõttu võib kiire kasvu jätkumist enamikus teenindussektori eksportivates allharudes pidada positiivseks arenguks.

Tabel 2.6. SKP aastakasv tegevusalati (2000. aasta püsihindades, %)

	2002	2003	2004
Põllumajandus, jahindus	-4,0	3,6	3,6
Metsamajandus	7,9	-8,2	-3,4
Kalandus	-12,3	-6,9	-6,7
Mäetööstus	15,8	7,2	-7,9
Töötlev tööstus	14,0	8,3	10,2
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	5,3	6,5	2,8
Ehitus	20,6	7,7	9,6
Hulgi- ja jaemüük	9,1	4,5	5,3
Hotellid ja restoranid	5,9	3,3	11,3
Veondus, laondus ja side	-0,1	10,1	8,2
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	2,4	1,2	5,6
Finantsvahendus	18,4	5,4	10,8
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	3,9	1,0	3,1
Haridus	2,7	1,0	1,2
Tervishoid ja sotsiaalhooldus	3,9	0,1	1,2
Muud riigi-, sotsiaal- ja isikuteeninduse liigid	5,5	4,6	3,9
SKP kokku	7,2	5,1	6,2

Jätakuvalt soodsa intressikeskkonna toel püsis suur nõudlus ka kinnisvaraarenduse ning sellega kaasneva ehitustegevuse järele. Ehitussektor ja kinnisvaraarendus olid 2004. aastal kiiremini kasvavateks tegevusaladeks ning nende lisandväärtuse aastakasvu osatähtsus SKP struktuuris suurenes.

Kodumajapidamiste sissetulekute suurenemine ja Euroopa Liiduga ühinemisel kasvanud välisturistide arv soodustasid 2004. aasta teisel poolel sisekaubanduse arengut. Kuigi jaemüügi aastased kasvunumbrid säilisid suhteliselt tugevana (II poolaastal 11,6%), olid need aasta esimese poolega võrreldes ligi 3 protsendipunkti võrra madalamad, mis tulenes nii eratarbijate reaalse palgakasvu aeglustumisest kui ka säästmiskalduvuse võimalikust kasvust.

Eesti teenindusettevõtete kogukäive oli 2004. aasta II poolaastal 16,6 miljardit krooni, mis on 21% rohkem eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Äriteenuseid pakkuvate ettevõtete kogukäive kasvas II poolaastal 16,6%, kinnisvara alal 36,4%, tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande alal 7,2%, meelelahutuse-, kultuuri- ja spordialal 18,1% ning arvutiteenuste alal 21,9%.

Konjunktuuriinstituudi arvatav majandusosaluse indeks tõusis ka 2005. aasta jaanuaris-veebruaries (eelmise aasta sama kuu näitajatega võrreldes). Lisaks tööstusele hoidis majandusosalust üleväl ka pidevat paranemist näitav ehitusettevõtete kindlustunde indikaator. Kaubandusettevõtete kindlustunde indikaator oli veebruaris eelmise aasta sama kuu näitajast pisut madalam.

Hõive

2004. aasta teisel poolel jätkus tööturul töötute arvu langus, kuid sellega ei kaasnenud enam aasta algusele iseloomulik hõive kasv. Kui tavapärast hõive suureneb hüppeliselt III kvartalis tänu hooajalistele töödele, siis antud aastal seda kesiste ilmaolude tõttu praktiliselt

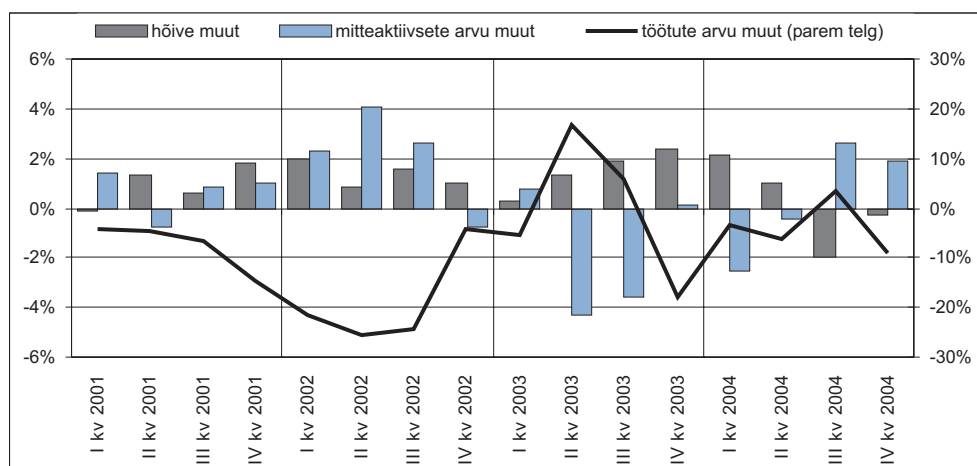
ei toimunud. Võrreldes 2003. aasta III kvartaliga kahanes hõivatute arv 2004. aastal samal ajal 2%. Neljanda kvartali hõive näitaja aga ületas kolmanda oma 4500 inimese võrra ehk 0,8%; 2003. aasta sama perioodiga võrreldes tähendas see hõivatute arvu praktiliselt samaks jäämist. Ka aasta kokkuvõttes ei muutunud hõivatute arv oluliselt ning kasvas 2003. aastaga võrreldes esialgsel andmetel 0,2%.

Nii teisel poolaastal kui aasta kokkuvõttes suurenes hõive absoluutarvudes kõige enam töötlevas tööstuses (vastavalt 5,4 ja 5,1%), kus lisandus 6800 töökohta. Selle tagajärjel suurenes 2004. aastal hõive osakaal töötlevas tööstuses eelneva aasta 22,6%lt 23,7%le kogu hõivatute arvust. Suhteliselt kiiresti kasvas töötajaskond ka mäetööstuses (aasta kokkuvõttes 40,4%) ja kalanduses (56,5%), viimase osas on küll suuresti tegu baasefektiga. Jõudsalt kasvas ka hõive ehituses, mis on kinnisvaraturu õitsengu taustal igati ootuspärane. Kinnisvaraturu aktiivsus ja uute ehitusobjektide lisandumine mõjutaski enam just ehitussektori hõivet, samas kui kinnisvara, rentimise ja äritegevuse alal hõivatute arv isegi alanen. Hõive vähenes ka põllumajanduses ning veonduse, laonduse ja side valdkonnas.

Kokkuvõttes saavutati kogu 2004. aasta II poolaastal majanduskasv täiendavate tööjõuressurssideta või isegi väiksema hõivatute arvuga ehk tööjõu produktiivsuse kasvu abil. Ilmselt toetasid varasemad suured investeeringud, nendega kaasnenud tööjõu kapitalivarustuse tõus ning aasta jooksul tööjõu mõningane ümberpaigutamine suurema tootlikkusega aladesse märgatavalt tööjõu tootlikkuse kasvu.

Töötus vähenes jätkuvalt kogu aasta jooksul. Ehkki töötuse määr jäi III kvartalis varasemale 10% tasemele, langes see IV kvartalis rekordilise 8,5%ni. Aasta kokkuvõttes kujunes keskmiseks tööpuuduse näitajaks 9,7%. Kiiresti langes 2004. aastal ka tööhõiveametis registreeritud töötute arv: I kvartalis oli langus aastataguste näitajatega võrreldes 9,4%, II kvartalis 13,5%, III kvartalis 14,7% ja IV kvartalis 19,8%. Maakondade lõikes langes töötuse määr aasta arvestuses kõige enam Lääne-Eestis – 2003. aasta 7,8%lt 5,6%le.

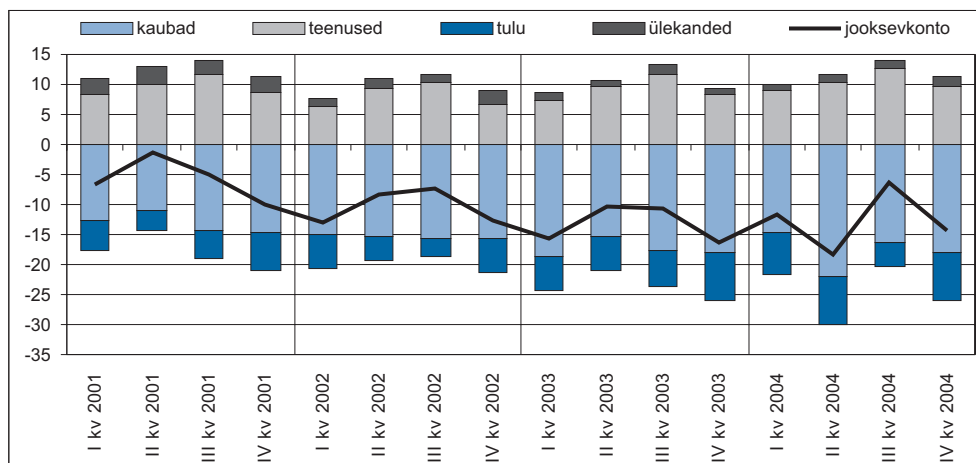
Töötuse määra alanemine ei johtunud 2004. aastal niivõrd töökohtade kui mitteaktiivsete inimeste arvu suurenemisest. Mitteaktiivsete inimeste arv kasvas 2004. aasta teisel poolel 2,2% võrreldes 2003. aasta sama perioodiga ja aasta arvestuses 0,3% (vt joonis 2.4). Vanuserühmade lõikes kahanes kõige enam noorte töötuse ja ka aktiivsuse määr. Mitteaktiivsuse põhjuste lõikes suurenes kõige enam õpingute ning rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkuse tõttu mitteaktiivsete arv – aasta keskmisena vastavalt 3% ja 19,8%. Eriti hoogsalt kasvas õppurite hulk II poolaastal (10,3% ehk 11 500 inimese võrra). Heitunute arv vähenes aasta teisel poolel 4,4% ja aasta arvestuses 2,1% .

Joonis 2.4. Tähtsamad tööturunäitajad

Välistasakaal

Aeglustunud sisenõudluse aastakasv tingis ka paranenud välistasakaalu 2004. aasta II poolaastal, mil kaupade ja teenuste konto puudujääk vähenes 6,1%ni sama perioodi SKP suhtes (I poolaastal oli see 9,0%). Seejuures paranes nii kaupade kui ka teenuste saldo, mis soodustas oluliselt majanduse tasakaalu (vt joonis 2.5).

Joonis 2.5. Jooksevkonto ja selle komponentide saldo (% SKP suhtes)

Sisenõudluse kasv aasta I poolaastal ja varude soetamine vahetult Euroopa Liiduga liitumise eel põhjustas välistasakaalu trendi ajutist halvenemist, mida suurendas ka ebakindlusest tingitud ajutine vähenemine säästmise sel perioodil. II poolaastal aga erasektori säästus kasvasid koos usaldusega Eesti majanduse vastu ning varem soetatud varude arvel oli võimalik saavutada potentsiaalilähedane majanduskasv impordi väiksema osatähtsusega, mis aasta kokkuvõttes vähendas Eesti jooksevkonto puudujääki nelja kvartali keskmisena 12,6%le SKPst ehk ligi 0,6 protsendipunkti võrra madalamale tasemele võrreldes 2003. aastaga.

Sisenõudluse nominaalne kasv oli 2004. aasta II poolaastal paremas kooskõlas SKP kasvuga ning netoeksporti muut soodustas SKP kasvu.

Välistasakaalu edasine areng sõltub eelkõige majandusagentide ettenägelikkusest ning võimest viia oma tarbimisharjumused ekspordituludega vastavusse. Ka välisvõlga suurendav investimisaktiivsus ei saa olla pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

Soodsa intressikeskkonna tõttu on välistasakaalu rahastamiseks viimaste aastate jooksul kasutatud lisaks otseinvesteeringutele üha rohkem ka välismaised laenuvahendeid. **Eesti majanduse koguvälisvõlg ulatus 2004. aasta lõpus hinnanguliselt üle 80% SKPst.**